STAREA DE SPIRIT A POPULAȚIEI BASARABENE DIN 28 IUNIE 1940

Corina TERESCENCO,
Facultatea de Istorie si Filosofie

CZU: 94(478)"1940" *terescencocorina981@gmail.com*

Ziua de 28 iunie 1940, este de obicei amintită, ca una dureroasă pentru întreaga suflare românească, fiind anexate Basarabia si Nordul Bucovinei de către URSS. Aceasta reprezentând un moment cruciale, ce a schimbă cursul evoluției firești, iar de obicei in asemenea momente un rol important îl dețin mulțimile. Acestea fiind dezinformate, dezorientate și panicate ,,îmbracă caracteristicele de supunere oarbă, intoleranță sălbatică și nevoia de propagare a violenței" [1], precum prezintă Gustav Le Bon in lucrarea sa ,,Psihologia mulțimilor". Aceste trăsături, putem să le atribuim și locuitorilor din Basarabia, care în ziua de 28 iunie 1940, se aflau într-o panică, iar in orașele și satele ocupate se lăsa o tensiune greu de suportat, conform relatărilor din acea perioadă. Arhivele naționale românești, păstrează un șir de documente întocmite de instituțiile civile și militare, mărturii, scrisori, jurnale de zi și documente a diferitor persoane , din relatările cărora putem desprinde cum au fost ultimele ore de apartenență a Basarabiei la Regatul Român interbelic, care a fost starea de spirit a localnicilor după anunțarea cedări și cum au decurs lucrurile până la venirea sovieticilor. Un lucru de remarcat este că în Basarabia, la acel moment deja se crease o stare de agitație din cauza: circulația diferitor zvonuri alarmiste, mobilizarea masivă în rândul armatei române și rechizițiile în masă. Astfel, începând cu toamna anului 1939, zvonurile privind o invadare sovietică imenită în Basarabia deja circulau. Din această cauză ,,în luna octombrie 1939, mai mulți ofițeri din garnizoanele basarabene au început să-și evacueze familiile si mobila peste Prut" [2]. Iar din cauza faptului, că trupele romane s-au retras ,,lăsând la un moment dat în tot Ținutul Nistrului numai un Regiment de Grăniceri completat ulterior cu o Divizie de Cavalerie, în mijlocul populației orășenești s-a produs o panică, iar la sat o mare îngrijorare". Autoritățile, însă încerca să convingă ,,populația din Basarabia că nu există nici un pericol pentru ea, iar Ministru de Interne a dat și o circulară prin care se pedepseau

aspru toți cei care își transportau mobila și familia lor peste Prut" [3]. Dacă în iarna anului 1939/1940, starea de spirit se mai liniștea în Basarabia, atunci în primăvara anului 1940, după expunerile făcute de către Președintele Consiliului Comisarului Poporului al URSS-lui, Veceslav Molotov, la Ședința Sovietului Suprem al URSS, cu privire la pretențiile sovietice asupra Basarabia, a provocat o nouă stare de neliniște si agitare. Stare care va fi menținută până în vara anului 1940, din cauza știrilor emise la mai multe posturi de radio și ziare. Așadar, în ziua înaintări primei note ultimative sovietice către Guvernul României, din 26 iunie 1940, un Buletin contrainformativ al Comandatului Corpul de Jandarmi, consemna că „în această parte a țari (Basarabia) starea de nervozitate și îngrijorare se menține în același stadiu de alarma" [4]. Totodată, în acest Buletin, se afirma că starea de neliniște a populației, era „cu atât mai agitată cu cât observa că pe malul stâng al Nistrului rușii aduc unități noi, iar pe teritoriul român trupele noastre execută în cea mai mare grabă fortificații" [5]. Iar în ziua de 28 iunie 1940, situația era complicată în toate orașele și satele Basarabiei. Din cauza faptului că unii funcționari, nu dețineau ultimele informații privitoare la cedarea Basarabia, se producea o dezinformare a populației. Astfel, în raportul perfectului jud. Cernăuți Ion Iacoban, către Ministru de Interne, menționa că în „ziua de 28 iunie , am ținut pe funcționarii prefecturii până la orele 1 noaptea în vederea instrucțiunilor ce aveam să primesc din București, privitoare la o eventuală evacuare. Primind înainte de orele 1 un comunicat favorabil că situația s-a îmbunătățit, am liniștit spiritele agitate ale funcționarilor si i-am trimis acasă" [6]. Despre un asemenea act de neinformare , relatează și Grigore Cazacliu, care menționa că, oamenii au aflat de acceptarea ultimatumul rus de către Guvernul Român, noutate emisă la posturile de radio Sofia și Belgrad. Din această cauză la casa lui G. Cazacliu, era un adevărat pelerinaj. „Toată lumea cu groază mă întreba dacă știrea e adevărată sau nu. Neavând nici o știre de la guvern, eu am dezmințit categoric această informație care produse o puternică panică și liniștea sa restabilit într-o bună parte din nou" [7]. Însă această liniște nu a fost una de lungă durată, deoarece chiar în dimineața zilei de 28 iunie, au fost auzite primele împușcături și au fost organizate primele manifestări. Astfel, în orașul Chișinău „înainte de orele 10 dimineața, au început împușcăturile manifestanților comuniști, producându-se o extraordinară panică printre populație" [8]. Despre panica matinală anunță si preotul Paul Mihai,

care în jurnalul sau menționa că despre această tragică știre a aflat de la o creștină, ce venise la slujba de dimineață. Menționând, ca această dimineață, era una cu ,,lacrimi multe, disperare, jale și tânguire. Domina o dezordine totală. O stare de nervi cum nu am mai văzut" [9]. Despre o stare la fel de alarmantă mărturisește și Eufrosina Verhovețchi, din comuna Baccelia, care menționa că: ,,starea de spirit a populației era foarte grea, toți evreii erau în străzi cu placarde, au dat jos drapelele românești cu batjocură și au spart portretele familiile Regale aruncând cu pietre" [10]. Este evident că în decursul zilei în cadrul Basarabiei, s-a extins o atmosferă cu mult mai tensionată si mai greu de suportat. Panica însă nu era caracteristică pentru toți, în mare parte , evreii comuniști așteptau cu bucurie venirea sovieticilor. Astfel, Gheorghe Glod, menționa că ,,în după amiaza zilei de 28 iunie 1940, pe străzile Chișinăului se extinde o atmosferă greu de suportat, fantomatică și de groază pentru uni, de bucurie și slobozenie (trecătoare) pentru alți. Străzile erau înțesate de lume, în marea lor majoritate evrei, nespuși de voioși. Începuse să apară placarde și drapele roșii, iar pe măsură ce trece, strada se înroșea tot mai mult" [11]. Panica din rândul populației mai era explicată, că mulți nu puteau accepta gândul evacuări. Astfel, cei ce nu pled pentru evacuare, au asaltat magazinele de alimente si articole de prima necesitate, pentru așI face cât mai multe provizii pentru următoarele zile. Printre cei care au ales să rămână, se enumeră și funcționarii publici. De exemplu Gheorghe Glod, atunci când a luat decizia de a se evacua s-a adresat ,,funcționarilor pe care îi avea în față, unii din ei cu ochii plini de lacrimi, întrebându-i care dorește să plece cu el în seara acelea-și zile, s-au a doua zi de dimineață" [12]. Dintre cei prezenți doi trei au oferit un răspuns afirmativ. Situația din Basarabia se agrava de la oră la oră, astfel după prânz, cete de comuniști, tineri evrei și ucraineni au încercat să oprească circulația în anumite regiuni ale Basarabiei, aceștia au adoptat o atitudine tot mai provocătoare față de populația română. Iar către orele 17, populația pașnică a fost alarmată de zvonurile care circulau în legătură cu arestarea sau împușcarea diferiților polițiști și funcționari români. Panica zilei de 28 iunie 1940, a fost cauzată inițial de zvonurile emise de sovietici privind ocuparea Basarabiei, ulterior această panică a fost întreținută de acțiunile propriu-zis a sovieticilor: notele ultimative, întărirea pozițiilor sovietice pe malul stâng a Nistrului, ocuparea a unor localități înaintea termenului stabilit, dar și înaintarea agresivă a armate sovietice.

Referințe:

1. Gustav Le Bon, Psihologia mulțimilor. 2012.
2. Dezmembrarea României. Exodul din Basarabia, Nordul Bucovinei și Ținutul Herța: 28 iunie 1940 – 22 iunie 1941, Chișinău: SEREBIA, 2017, Memoriul rezidentului regal al Ținutului Nistru, Grigore Cazacliu, expediat ministrului de Interne general David Popescu, cu explicații privind condițiile în care s-a efectuat evacuarea Ținutului Nistru în ziua de 28 iunie 1940, ANIC, Fond DGP, d.225/1940, f.90-92v.
3. Ibidem.
4. Ibidem, Extras din Buletinul contrainformativ nr.343 din 27 iunie 1940 al Comandantului de Jandarmi, general de Corp de Armată Ioan Bengliu, expediat Direcției Generale a Poliției, cu informații din Basarabia, ANIC, Fond DGP, d. 7/1935, f.19.22.
5. Ibidem.
6. Ibidem, Raportul prefectului jud. Cernăuți Ion Iacoban, către Ministru de Interne cu explicații privind măsurile întreprinse în ziua de 28 iunie 1940 pentru evacuarea județului, ANIC, Fond DGP, d. 225/1940, f. 136 -137.
7. Ibidem, Memoriul rezidentului regal al Ținutului Nistru, Grigore Cazacliu, expediat ministrului de Interne general David Popescu, cu explicații privind condițiile în care s-a efectuat evacuarea Ținutului Nistru în ziua de 28 iunie 1940, ANIC, Fond DGP, d.225/1940, f.90-92v.
8. Ibidem, Raportul prefectului jud. Cernăuți Ion Iacoban, către Ministru de Interne cu explicații privind măsurile întreprinse în ziua de 28 iunie 1940 pentru evacuarea județului, ANIC, Fond DGP, d. 225/1940, f. 136-137.
9. PAUL M., Jurnal 1940-1944. București: Paideia, 1989.
10. Ibidem, Declarați de Eufrosina Verhovețchi din Baccelia jud. Tighina, ANIC, Fond DGP, d. 243/1940, f.299.
11. Ibidem, Gheorghe Glod către Rezidentul Regal al Ținutului Nistru, 1.7.1940, ANIC, Fond DGP, d.225/1940,f.135.
12. Ibidem, Gheorghe Glod către Rezidentul Regal al Ținutului Nistru, 1.7.1940, ANIC, Fond DGP, d.225/1940,f.134.

Recomandat
Anatol PETRENCO, dr. hab., prof. univ.